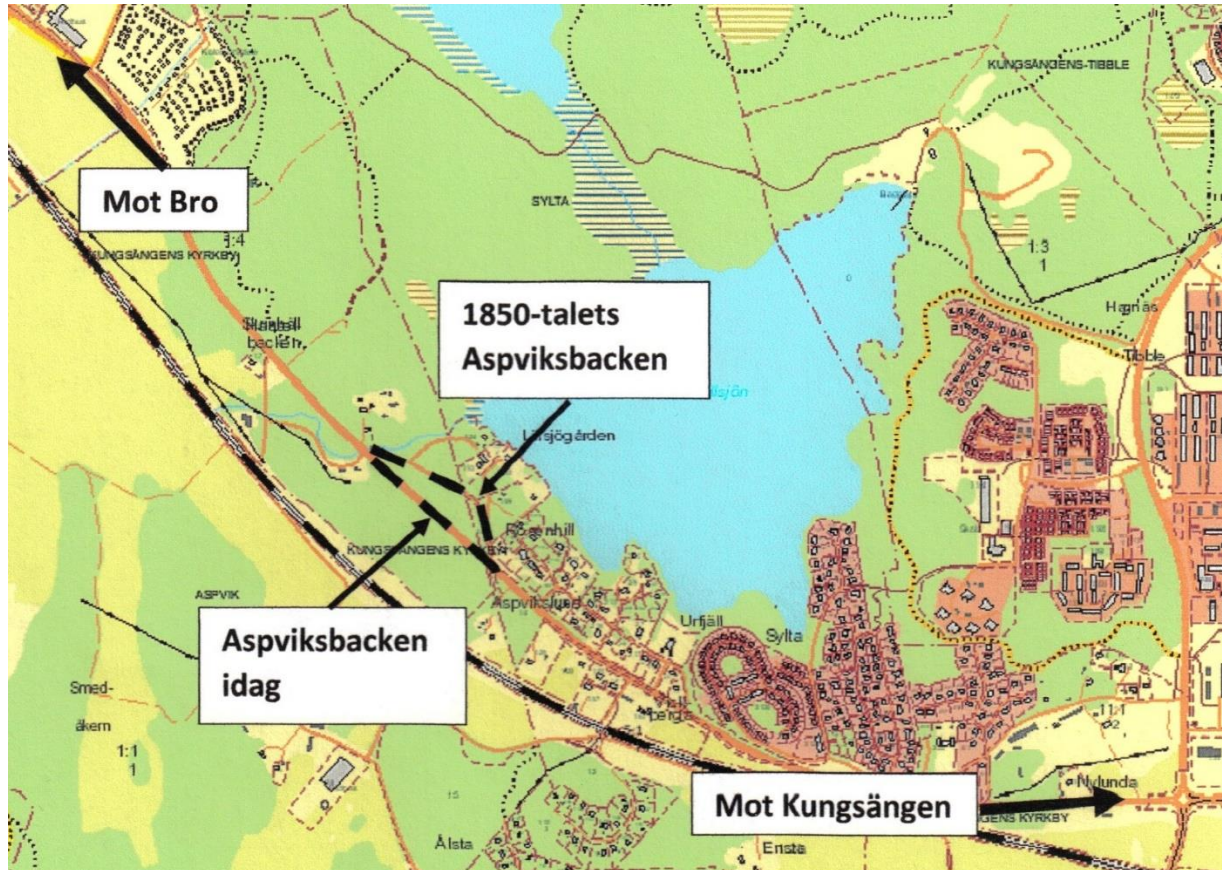

Ny forskning ändrar platsen för Aspviks gamla backe

av Ulf Björkdahl

På Enköpingsvägen, mellan Sylta och Prästtorp, finns en lång backe som kallas Aspviksbacken. Den passerar cementstationen och platsen för Aspviks kvarn. Denna del av Enköpingsvägen anlades i slutet av 1930-talet och togs i trafik 1940. Innan dess var Enköpingsvägen den grusväg som går parallellt bredvid backen (jfr kartan ovan).

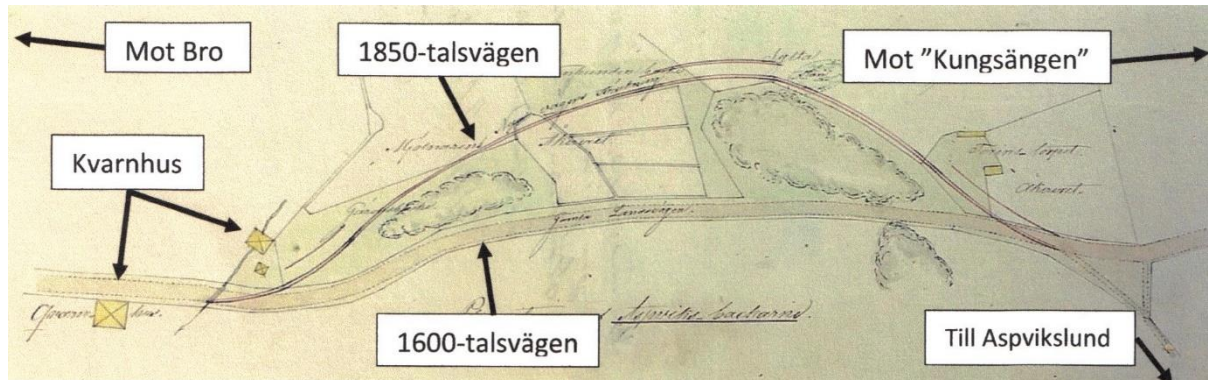
Grusvägen har i hembygdslitteraturen ansetts ha funnits sedan 1600-talet. Från det århundradet finns endast ett fåtal kartor över trakten och studerar man dem kan man nog instämma i hembygdsböckernas uppfattning. Så har jag själv gjort och även informerat mina medvandrare om denna "gamla 1600-talsväg" när jag genomförde en väghistorisk vandring oktober 2015.

Bara några veckor efter vandringen hittade jag överraskande några ritningar i en "undanskymd" del i vägmyndigheternas arkiv. Ritningen visar att vägen byggdes i slutet av 1840-talet och ingalunda har sina rötter i tidigare århundraden!

Men var gick då den gamla vägen, 1600-talsvägen? Även det framgår av ritningarna. Under 1600- och 1700-talen gick landsvägen exakt där Aspviksbacken går idag på Enköpingsvägen! Att detta inte iakttagits tidigare är nog inte så konstigt, eftersom den gamla vägen på denna sträcka helt har överbyggt av Enköpingsvägen. Av ritningarna kan man dessutom se lutningen på 1600-talsbacken vilken i kombination med att studera terrängen på plats tydligt visar hur brant ursprungsbacken var.

Planritningar

1600-talets landsväg över Aspviksåsen var uppenbarligen mycket brant för enligt en vägbeskrivning (från 1792) reste man österifrån ”uppför en lång och tvär kallad Aspviks Backe, nedan och förbi Aspviks vattenkvarnar”. Vid den vägöversyn som gjordes under 1840-talet påtalades "de besvärliga Aspviksbackarna" och man tog fram planer för att de och några andra besvärliga backar skulle åtgärdas så att de blev mindre branta. Fastställda ritningar skickades med en skrivelse från Styrelsen för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader 28 juli 1846 till Kungl Majt:s Befallningshavare i Uppsala Län (alltså länsstyrelsen). I skrivelsen meddelades att statsbidrag om 2.322 riksdaler och 24 skilling Banco beviljats arbetsdirektionen i Bro härad för omläggning av backen (en mindre del av beloppet avsåg en annan backe i närheten).

Ritningen ovan, som bör ha upprättats 1845, visar nederst den dåvarande landsvägen dvs 1600-talets Aspviksbacke. Från höger kommer vägen från Sylta och "Kungsängen" (Kungsängen fanns inte då) och fortsätter förbi Aspviks kvarnar och vidare mot Bro. I högra delen ses landsvägen passera mellan två bergknallar. Det är den bergklack som ännu syns på Enköpingsvägen (se foto 1).

Överst på ritningen syns den nya vägsträckningen, 1850-talets Aspviksbacke, dvs den grusväg som finns kvar idag. Enligt kontraktet 12 dec 1846 skulle arbetet slutföras före 1847 års utgång. Arbetet påbörjades 1847 men bergsprängning genomfördes först 1848. Färdigtidpunkten fick förlängas inte mindre än tre gånger pga oförutsedda sprängningsarbeten men även för att det stundtals saknades arbetskraft. I augusti 1850 kunde den nya vägen avsynas. Den användes som landsväg till 1940 då den ersattes av nuvarande Enköpingsvägen. Idag utgör 1850-talsvägen en 400 m lång sträcka, vilken trafikeras lokalt under namnet Kvarnåbacken.

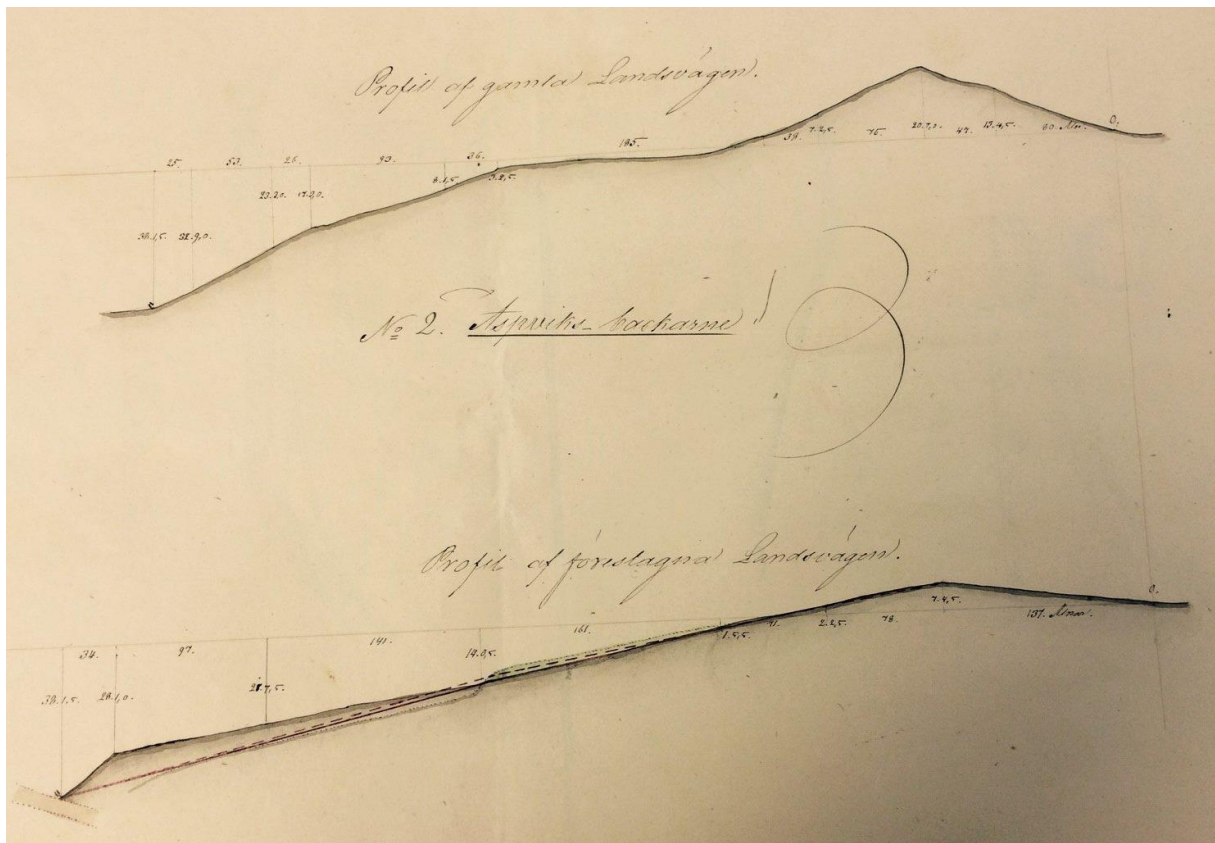

Foto 1. Aspviksbackens krön idag, sett från öster. Till höger 1850-talets sträckning.

Foto 2. Aspviksbacken sedd från väster. Till vänster 1850-talets sträckning.

Profilritningar

Hur besvärlig var då 1600-talsbacken? Det framgår med önskvärd tydlighet av profilritningen ovan. Överst på bilden syns profilen för 1600-talets Aspviksbacke. Den var mycket brant och gick delvis över berghällar. I högra delen av backens profil syns det synnerligen kraftiga backkrönet. Ur lantmätaren Carl Falks beskrivning från 1846 kan utläsas att "Aspviksbackarna har på deras nuvarande gamla sträckning stupningar till 1 fot (ca 30 cm) på endast 10-12 fot (3-3,5 m) i längden med berg i dagen på högsta höjden och även längre ner". Med dagens sätt att uttrycka väglutning hade backens lutning angetts vara ca 9 %, en alldeles förskräcklig brant. Nederst på bilden är profilen för 1850-talets Aspviksbacke, vilken avsevärt underlättade hästskjutsarnas mödor.

Var gick då landsvägen före 1600-talet, dvs innan den drogs över Aspviksåsen? Jo, då gick den söder om Aspviksåsen, precis där järnvägen går, i sank och sandig mark men det får vara en annan historia.